

Vojvođanski ombudsman

Petar Teofilović

LEX FORUM: Ocenite uspešnost dosadašnjeg funkcionisanja u praksi

- Na funkciju Pokrajinskog ombudsmana sam izabran 24. septembra 2003., ali je institucija rad sa strankama započela četiri meseca kasnije, po obezbeđivanju prostorija i nešto opreme za rad. Dakle, ocena se praktično odnosi na 14 meseci rada ove institucije. Bez lažne skromnosti, mogu da kažem da je u tom periodu zaista postignuto mnogo, a ovu ocenu bih i detaljnije obrazložio.

U pogledu rada po predstavkama građana, što je jedna od 13 funkcija ovog organa nabrojanih u Odluci o Pokrajinskom ombudsmanu, do kraja 2004. g. smo imali zaveden 291 predmet u kancelariji u Novom Sadu, i 40-tak zavedenih predmeta u našoj područnoj kancelariji u Subotici. U prva dva meseca ove godine imamo 50 zavedenih predmeta u Novom Sadu, 40 u Subotici, i oko 40 predmeta u područnoj kancelariji u Pančevu koja je sa radom započela 4. januara ove godine. Primetan je trend porasta broja predstavki koje nam podnose građani u slučajevima kada navodne povrede učine organi uprave ili javne službe. Ovom broju treba dodati i slučajeve kada predmet nismo zavodili zato što se radilo o pitanjima koja ne spadaju u nadležnost ombudsmana (u tim slučajevima smo stranke upućivali na nadležne organe), ili zato što nakon razgovora stranka nije podnosila predstavku, i sl. Od početka ove godine vodimo evidenciju i o tim obraćanjima jer i rad na njima iziskuje mnogo vremena (razgovor sa strankom, upućivanje na nadležne organe, davanje odgovarajućih objašnjenja, i sl.), i na osnovu tih podataka procenjujemo da nam se obraća oko 1300-1400 stranaka godišnje, uz stalnu tendenciju rasta. Tu moram da dodam da nam se veliki broj građana obraća sa zahtevima koji nisu u nadležnosti ove institucije: najčešće među njima su predstavke na rad sudova, zatim povodom pitanja iz oblasti privatizacije, povraćaja nacionalizovane imovine, nerešenih stambenih pitanja, nenaplaćenih dugovanja među privatnim firmama ili pojedincima, a u nekim slučajevima odnose se na akte ili rad subjekata kao što su skupštine, udruženja građana, političke partije, i sl. Što se tiče pomoći koju smo pružili strankama ona se ogledala u posredovanju radi ishodovanja rešenja koja nisu na štetu prava stranaka, u podsticanju organa da u konkretnim slučajevima urade ono što je u njihovoj nadležnosti, u preispitivanju postupaka u smislu poštovanja odredbi kojima su oni uređeni, i sl., a u nekim slučajevima naše aktivnosti su bile usmerene na donošenje nekih opštih akata od strane organa ili službi na šta su inače, po zakonu, obavezne.

Ovde bih ukratko pomenuo i brojne važnije aktivnosti u drugim oblastima koje spadaju u nadležnost pokrajinskog ombudsmana: u dva navrata organizovali smo i sproveli seriju seminara (mart 2004., za zaposlene u opštinskim i pokrajinskim organima uprave) i okruglih stolova (oktobar-novembar 2004. godine, usmerenih prema građanima) sa ciljem predstavljanja institucije, njenih nadležnosti, načina

rada, i sl. Kao saorganizatori, predavači ili aktivni učesnici bili smo prisutni na većem broju seminara, okruglih stolova, predavanja i sl., koja su se odnosila na pitanja iz domena građanskih prava i sloboda. Radi boljeg upoznavanja sa problemima u pojedinim oblastima i započinjanja saradnje održali smo seriju sastanaka sa različitim institucijama i organizacijama čiji je rad povezan sa ostvarenjem nekih prava – sa svim osnovnim i srednjim školama, kao i sa svim centrima za socijalni rad u Vojvodini, sa predstavnicima nacionalnih saveta u Vojvodini, itd. Na međunarodnom planu uspostavili smo kontakte sa desetak drugih ombudsmana sa kojima i dalje razvijamo razne vidove saradnje (ombudsmani Kosova, Republike Srpske, Grčke, Katalonije, Slovenije, Crne Gore, Holandije, Švedske, sa Evropskim Ombudsmanom, sa nekoliko lokalnih i regionalnih ombudsmana u Italiji, itd.), a u planu nam je da ovakvu saradnju i dalje proširujemo sa srodnim institucijama – za prvu polovinu ove godine sa zemljama u okruženju. Učestvovali smo na više međunarodnih konferencija u vezi sa ljudskim pravima i drugim pitanjima koja se tiču institucije ombudsmana. Pri tome za pokrivanje troškova za sva putovanja u inostranstvo, odnosno posete delegacija drugih ombudsmana nama, nismo koristili sredstva iz budžeta već smo uspevali da ih obezbedimo iz drugih izvora – OEBS, Savet Evrope, Eunomia projekat grčkog ombudsmana, Raoul Wallenberg Institute iz Švedske, Švedska agencija za međunarodnu saradnju, UNDP i holandska ambasada, itd. (osim za posetu Slovenačkom Varuhu človekovih pravic u decembru 2004. godine). Od kraja 2004. godine smo članovi European Ombudsman Institute-a sa sedištem u Austriji, a od februara 2005. godine i International Ombudsman Institute-a sa sedištem u Kanadi. Osim toga, tokom 2004. godine realizovali smo nekoliko projekata, samostalno ili u saradnji sa subjektima koji se bave pitanjima zaštite i unapređivanja ljudskih prava (prava nacionalnih manjina, prava deteta, ravnopravnosti polova, i sl.), a nakon šestomesečnih priprema od početka ove godine sprovodimo pilot projekat koji za cilj ima upoznavanje učenika četvrtih i sedmih razreda u osnovnim školama sa pravima deteta prema Konvenciji o pravima deteta, i ljudskim pravima uopšte. Na razne načine saradivali smo i sa novosadskim Univerzitetom, sa civilnim sektorom, jednim brojem pokrajinskih sekretarijata i opštinskih organa, sa organima unutrašnjih poslova, itd. Na osnovu dogovora sa Upravom za izvršenje krivičnih sankcija pri Ministarstvu pravde obišli smo sve kazneno-popravne ustanove u Vojvodini (ranije nisu vršene sistematske kontrole ove vrste), i postavili posebne kutije za podnošenje predstavki lica lišenih slobode od kojih samo mi imamo ključeve, čime je ovim licima omogućeno da svoje pritužbe na tretman u zatvorima podnose bez posredovanja zatvorske administracije. Ovo je samo izbor iz aktivnosti naše kancelarije, a zainteresovani se o ovome mogu detaljnije

informisati ako pogledaju naš prvi godišnji izveštaj za 2004. godinu na sajtu:

www.ombudsman-apv.org.yu

S druge strane, rezultati koje je Pokrajinski ombudsman do sada postigao su mogli da budu i veći da je ova institucija od početka imala odgovarajuće uslove i podršku za rad.

LEX FORUM: Da li je potrebno unaprediti zakonodavnu regulativu vojvodanskog ombudsmana?

- Osnov za uspostavljanje institucije Pokrajinskog ombudsmana nalazi se u čl. 56. republičkog Zakona o utvrđivanju određenih nadležnosti Autonomne Pokrajine iz februara 2002. godine, poznatijeg pod nazivom Omnibus zakon, po kojem uređivanje ove nove pokrajinske institucije predstavlja izvornu nadležnost APV. Sama institucija je ustanovljena Odlukom o Pokrajinskom ombudsmanu, koja je usvojena u decembru 2003. g. od strane Skupštine APV. U aprilu 2004. godine bile su usvojene izmene i dopune Odluke kojima su uglavnom bile usklađene neke njene odredbe sa činjenicom uspostavljanja Državne zajednice Srbije i Crna Gora. U dosadašnjoj praksi suočavali smo se sa problemima vezanim prvenstveno za obezbeđivanje uslova za delovanje institucije, za status zaposlenih u ovoj instituciji, za činjenicu da praktično ni jedan relevantan propis nije izmenjen da bi bio usklađen sa činjenicom da ova institucija postoji i da ima određeno mesto i ulogu u celokupnom sistemu kako pokrajinskih, tako i organa drugih nivoa, itd. Što se tiče potrebe izmena regulative u vezi sa ovom institucijom, u ovom periodu je najpreče, radi njenog postavljanja na zdrave i čvrste osnove, i da bi njeno delovanje bilo usklađeno sa principima rada srodnih institucija u drugim zemljama, obaviti naizgled sitne, ali vrlo važne modifikacije relevantnih propisa, i to ne samo onih koji se donose na pokrajinskom nivou. To je jedan od mnogih zadataka za čije ću se obavljanje tokom 2005.g. zauzimati u meri u kojoj ova institucija može da utiče na to, uz svest da ne zavisi sve samo od ombudsmana i da su takve stvari u nadležnosti drugih organa.

LEX FORUM: Da li je, po Vašem mišljenju, u Srbiji potreban ombudsman na republičkom nivou?

- Kratko i jasno: da! Naša institucija se u dosadašnjem radu susretala sa brojnim kontroverzama koji proističu iz činjenice da je ona vezana za nivo Autonomne Pokrajine Vojvodine, koja inače ima veoma uske i ograničene nadležnosti koje retko omogućavaju upuštanje u rešavanje suštine uočenih problema. U praksi se ponekad, često i usled nepoznavanja funkcije i svrhe postojanja ombudsmana kao institucije, javlja pitanje ovlašćenja postojećih institucija ombudsmana (lokalnih i pokrajinskog) da postupaju povodom navodnih povreda prava koje čine organi uprave i javne službe republike, a koji deluju na teritoriji pokrajine i/ili jedinica lokalne samouprave. Uspostavljanje ombudsmana na republičkom nivou, pod uslovom da se ne konstituiše nešto pod tim nazivom samo da bi se moglo staviti u izlog već radi istinskog rada na zaštiti i unapređenju ljudskih prava po principima karakterističnim za ovu instituciju koji su do sada

potvrdili potrebu njenog postojanja, predstavljalo bi, po mom mišljenju, veliki doprinos u oblasti zaštite ljudskih prava, sa svim pozitivnim posledicama koje već samo njeno postojanje može da proizvede (npr. pitanje "pokrivanja" kontrole delovanja republičkih organa uprave i javnih službi; potencijalno jačanje mreže državnih institucija koje se primarno bave zaštitom ljudskih prava i sloboda; koordinirano i efikasno delovanje ovih institucija različitih nivoa radi jačanja svesti o značaju ljudskih prava i obavezama države da ih štiti i unapređuje; olakšavanje komunikacije sa organima i službama na republičkom nivou; rad na ujednačavanju standarda u ovoj oblasti na teritoriji čitave Republike Srbije, itd.).

LEX FORUM: Po Vašoj oceni koliko je uvođenje ombudsmana u Vojvodini doprinelo vladavini prava i razvoju demokratije?

- Suviše je rano da se o ovome da validna ocena, pošto se napredak u ovim oblastima može videti i verifikovati tek na duži rok, retko kada u kratkim periodima od nekoliko godina. Uvođenje ove institucije je *potencijalno* veliki korak u pravcu jačanja principa vladavine prava, razvoja autentične demokratije na čemu kod nas treba još mnogo raditi, podizanja svesti građana o značaju ljudskih prava i njihove zaštite i unapređivanja, kontrole nad radom organa uprave i javnih službi koji po savremenim koncepcijama moraju da deluju u javnom interesu, kao servis građana, a ne kao od njih otuđena vlast koja u nedostatku argumenata ili zbog sopstvene nekompetentnosti i komfora poseže za prinudnim mehanizmima koji joj stoje na raspolaganju, jačanja principa javnosti rada izvršne vlasti i njene odgovornosti za svoj rad... Na širem planu, postojanje i delovanje ombudsmana, potvrđeno kao demokratsko, je jedan od uslova za ponovno uspostavljanje naših dugo vremena pokidanih veza sa svetom, i jedan od ključnih, mada trenutno ne toliko upadljivih, prioriteta za iskorak naše zemlje iz perioda krajem XX veka i od raznih retrogradnih tendencija ka evropskim integrativnim procesima i civilizovanijem životu svakog građanina. Važno je naglasiti da ne postoje mehanizmi koji su sami po sebi demokratski i napredni, već samo oni koji u sebi nose takav potencijal, kao i da je svaki od njih, na žalost, podložan zloupotrebama i manipulacijama. Osnivanje i delovanje Pokrajinskog ombudsmana u Vojvodini je tek jedan od mnogih nužnih delova mozaika koji, na jedan ili drugi način, doprinose principima vladavine prava i razvoju demokratije. Uveren sam da će učvršćivanje ove institucije u domaćem pravnom sistemu i njeno uspešno delovanje na zaštiti prava građana biti velik i pozitivan korak u razvoju demokratskih institucija našeg društva. Ja lično, po isteku mandata, želim da za sobom ostavim instituciju kojoj bih se, sa punim poverenjem, mogao obratiti kada smatram da je neko moje pravo povređeno od strane nekog organa uprave ili javne službe.

O AUTORU

Petar Teofilović rođen je 1962. godine u Novom Sadu, završio je dva fakulteta - diplomirao je prava i psihologiju u Novom Sadu, magistrirao prava u Beogradu, a potom i na Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti gde priprema doktorat. Autor je više naučnih radova i studija iz oblasti ljudskih prava, a bavio se i naučnim aspektima institucije ombudsmana, a na ovu funkciju došao je sa mesta savetnika u pokrajinskom Sekretarijatu za upravu, propise i nacionalne manjine.

